

Pārresoru koordinācijas centrs

SADARBĪBAS PLATFORMAS “DEMOGRĀFISKO LIETU CENTRS” 34. SĒDE

2020. gada 13. maijs plkst. 15.00 – 17.10

ZOOM

Sēdes dienas kārtība

1. Ārkārtas situācijas laikā piedāvātie/panāktie risinājumi: ģimenēm ar bērniem papildus nepieciešamais atbalsts ārkārtas situācijā, konstatētās nepilnības atbalsta instrumentos;
2. Prioritārie atbalsta instrumenti izejai no krīzes un atgriežoties “normālā” dzīvē;
3. NVO iniciatīvu finansējums;
4. Speciālistu diskusija par pirmsdzemdību atvaļinājuma garumu, iespējamo saīsinājumu, kompensējot to ar tēvu kvotu ieviešanu.

Sēdi vada:

Imants Parādnieks, sadarbības platformas “Demogrāfisko lietu centrs” (DLC) vadītājs

Piedalās:

Ekspertu sadarbības platformas “Demogrāfisko lietu centrs” dalībnieki un to pilnvarotie pārstāvji:

N. Jirgensone – Pārresoru koordinācijas centra (PKC) Attīstības plānošanas nodaļas konsultante

P. Leiškalns – Sociālo lietu eksperts

I. Mežs – LU EVF Ekonomikas un vadības zinātniskā institūta pētnieks, demogrāfijas jomas eksperts

J. Muižniece – LM Valsts sekretāra vietniece

Nepiedalās:

R. Bremšmits - VARAM Reģionālās politikas departamenta direktors

K. Lipšāns – LM parlamentārais sekretārs

K. Ploka – finanšu ministra padomniece

Citi sēdes dalībnieki:

Inga Akmentiņa-Smildziņa -Mammāmntētiem.lv

Daiga Eiduka – Latvijas bērnu labklājības tīkls

Ilga Liepiņa– Eiropas nabadzības apkarošanas tīkls, Latvijas daudz bērnu ģimeņu biedrība

Leonīds Muceniņš - Latvijas daudz bērnu ģimeņu biedrību apvienības valdes priekšsēdētājs

Sandija Salaka – vecāku organizācija “Māmiņu kubs”

Elīna Treija – Latvijas daudz bērnu ģimeņu biedrību apvienības projektu vadītāja

Protokolē:

Dace Valte-Rancāne (PKC)

Sēdi sāk plkst. 15.05

1. ĀRKĀRTAS SITUĀCIJAS LAIKĀ PIEDĀVĀTIE/PANĀKTIE RISINĀJUMI: ĢIMENĒM AR BĒRNIEM PAPILDUS NEPIECIEŠAMĀIS ATBALSTS ĀRKĀRTAS SITUĀCIJĀ, KONSTATĒTĀS NEPILNĪBAS ATBALSTA INSTRUMENTOS

(I.Parādnieks, J.Muižniece, D.Eiduka, I.Akmentiņa-Smildziņa, E.Treija)

I.Parādnieks informē, ka izsludinātajā ārkārtas situācijā sadarbībā ar LM ieviesta piemaksa pie pabalstiem 50 EUR apmērā par bērnu; pagarināta vecāku pabalstu izmaksa tiem vecākiem, kas pandēmijas dēļ nevar atgriezties darbā pēc BKA beigām. 14.05.2020. MK tiek izskatīti atbilstoši noteikumi, lai sakārtotu VP un BKP izmaksas jautājumu ārkārtas situācijas laikā pēc bērna 18 mēnešu vecuma, pagarinot BKP izmaksu 171 EUR apmērā mēnesī līdz bērna 24 mēnešu vecumam.

Galvenās tēzes:

- 1) Daļēji risināts brīvpusdienu jautājums, Izglītības un zinātnes ministrija iebilda pret “brīvāku roku” došanu pašvaldībām, lai noteiktu šo atbalsta veidu un tā mērķgrupu;
- 2) LM ierosinājusi noteikt terminētas papildu piemaksas par aizbildnībā esošiem bērniem, kas iezīmē nākotnē sakārtojamo ceļu (šādām piemaksām būtu jābūt pastāvīgām);
- 3) **J.Muižniece** informē, ka rītdienas MK sēdes darba kārtībā ir iekļauts jautājums par vienreizējas piemaksas 150 EUR apmērā noteikšanu par bērnu ar invaliditāti līdz mācību gada beigām sakarā ar to, ka nav atvērti krīzes centri; kā arī ieviests pašvaldības krīzes pabalsts 80 EUR (pašvaldības finansēts), kur ieviesta piemaksa 50 EUR par katru bērnu (valsts finansēts), kuru piešķir pašvaldības; statistiska gan liecina, ka cilvēki nesteidz pieteikties šim pabalstam;
- 4) **D.Eiduka** norāda, ka saņemt informācija, ka kritēriji krīzes pabalsta saņemšanai pašvaldībās esot ļoti izslēdzoši (ņem vērā dīkstāves pabalstu, un iedzīvotāji krīzes pabalstam nekvalificējas). Saņemta informācija, ka ļoti paaugstinājies pieprasījums pēc pārtikas pakām ne tikai no sociālā riska ģimenēm, bet arī jauniem klientiem, kas norāda uz problēmām atbalsta mehānismā.

Priekšlikumi:

- 1) **J.Muižniece** norāda, ka krīzes pabalsts tika veidots kā ātrs atbalsta mehānisms, ko pielāgoja COVID-19 vajadzībām, nevērtējot ienākumus. Atšķirība ir tāda, ka pieaugušajiem tas ir daļēji valsts finansēts, bērniem pilnībā valsts finansēts. Taisnība, ka dīkstāves atbalsta pabalstu ņem vērā, piešķirot krīzes pabalstu. Pašvaldībām ir brīvas rokas skatīt atsevišķi individuālus gadījumus. Ja ir kādi racionāli priekšlikumi pilnveidei, lūdzam sūtīt tos LM vai DLC, jo atbalsta mehānismu pilnveidošana notiek nepārtraukti;
- 2) **E. Treija** norāda, ka visi minētie pabalsti ir saistīti ar zaudēto ienākumu kompensēšanu. Vērš uzmanību uz zaudēto pašvaldības pakalpojumu, t.i., visas ģimenes ir rēķinājušas ar bērnudārziem, ēdināšanu, un šiem pakalpojumiem vairs neesot, ģimenes zaudē iespēju pilnvērtīgi strādāt, un rodas papildus slogs bērnu ēdināšanas veidā. Vajadzība pēc regulārā pašvaldības pakalpojuma ģimenē aug. Problemātiska ir atšķirīgā pašvaldību attieksme, optimāli būtu unificēt pašvaldības sniedzamo atbalstu ģimenēm ar bērniem pirmsskolas un skolas vecumā, lai atbalsts nereducētos tikai uz maznodrošinātām un trūcīgām personām.
- 3) **I.Parādnieks** informē, ka Sadarbības sanāksmē tika ierosināts nodrošināt pilnu pakalpojumu kompensāciju tādā apmērā, kādā pakalpojums tika saņemts klātienē bērnudārzā vai skolā. Piemēram, ja bija pieejamas brīvpusdienas, tad atbalstam šādā apmērā jāseko bērnam arī attālinātajā mācību procesā. Savukārt veids, kā tas tiek nodrošināts, ēdināšanas pabalsts, siltā maltīte vai produkti, ir pašvaldības ziņā. Diemžēl šis priekšlikums netika pieņemts, Izglītības un zinātnes ministrijai strikti uzstājot, ka šajā sadaļā 1.-4. klasei apmaksās tikai tad, ja tiek nodrošinātas siltas maltītes (kas ir

neiespējami lielajās pilsētās kā arī lauku teritorijās no loģistikas viedokļa, neņemot vērā neracionālo transporta izdevumu izlietojumu); tika pieņemts lēmums, ka brīvpusdienas nodrošinās finansiāli mazaizsargātajām un daudzbērnu ģimenēm. Ņemot vērā, ka ārkārtas stāvoklis tiks arvien mīkstināts, jādomā par nākamo posmu, regulējuma pilnveidojumu.

- 4) **S.Salaka** informē par nesen veiktas ģimeņu aptaujas rezultātiem: 30% respondentu samazinājušies ienākumi, šis kritums ir vidēji par 20-30%; ģimenē radusies psiholoģiskā spriedze un nav iespējams ģimenei saņemt psiholoģisko atbalstu krīzes laikā, izņemot NVO organizētas tiešsaistes grupas (kritušies ienākumi, darba zaudēšana, ģimene nelielā mājoklī, grūtības ar bērnu skološanu); ļoti pieauguši ģimenes izdevumi pārtikai; grūtības segt komunālos izdevumus, kā rezultātā tiek uzrēķināti līgumsodi pretēji bankām, kas piešķir kredītu brīvdienas; 90% respondentu atbild, ka nav saņēmuši atbalstu no valsts vai pašvaldības. Šeit iespējams, ka nezina, kādam atbalstam varētu pieteikties. Anketu apkopotā veidā iesūtīs DLC;
- 5) **I.Parādnieks** lūdz sniegt idejas kā pilnveidot valsts un pašvaldību sniegto atbalstu, kā arī pārdomāt informācijas nodošanas kanālus;
- 6) **J.Muižniece** norāda, ka mēs visi esam netipiskā situācijā - gan kā iestādes, gan kā iedzīvotāji. Attiecībā uz psiholoģisko atbalstu ģimenēm VBTAI ir rīkojis vairākas tiešsaistes pārraides par psihoemocionālajām lietām, piesaistot dažādus ekspertus. IZM ir apkopojusi informāciju par atbalstu vecākiem, bērniem, pusaudžiem, pedagogiem. Nenoliedzami, ka saspīlējums ģimenēs aug, šķiršanās gadījumu skaits aug, LM mēģināja proaktīvi reaģēt uz šīm tendencēm, kā arī runājām ar bāriņtiesām un sociālajiem dienestiem, lai tie monitorētu situāciju. Bažas raisa Rīgas Sociālā dienesta informācija, ka vispār nav nekādu ziņu no ģimenēm, vai tām ir slikti, labi, un ārkārtas situācijai beidzoties 9. jūnijā, var atklāties daudz neparedzētu lietu.
- 7) **P. Leiškalns** norāda, ka dīkstāves pabalsta aprēķina kārtība atkal sociāli netaisnīga pret personām ar apgādājamajiem;
- 8) **I.Akmentīņa-Smildziņa** informē, ka Mammāmundētiem.lv ir apkopojis informāciju par nodrošinājumu ar pusdienām, un situācija nav viennozīmīgi slikta – pašvaldības sniedz atbalstu gan ar pārtikas pakām, gan siltajām maltītēm visiem bērniem ģimenē. Diemžēl ne visi 1.-4. klašu bērni saņem ēdināšanas atbalstu, kaut arī skolā tie saņemtu brīvpusdienas. Ideāli ir, ja ģimene var izvēlēties sev vēlamo atbalsta saņemšanas veidu (dāvanu karte, produktu paka, siltā maltīte) un ģimenes netiek šķirotas pēc bērnu skaita, jo viena vecāka ģimenes šobrīd ir objektīvi sliktākā stāvoklī. Papildus jāņem vērā atvēruma nianse - ja nepieciešams speciāls pieteikums, tad jāreķinās ar atbirumu; ja kāds atbalsts domāts visiem, tad jāpārdomā pieteikšanās/ piešķiršanas mehānisms, jo dati ir pieejami; par emocionālo veselību – Mammāmundētiem.lv izplatīja VBTAI tiešsaistes pārraides, taču informācijai ar kvalitatīvu saturu par emocionālo veselību būtu jābūt daudz vairāk un pēc iespējas dažādākos kanālos (bezmaksas vebināros, diskusijās, rakstos, raidījumos). Izgaismojas vairākas ļoti konkrētas problēmas, piemēram, saistībā ar attālināto mācīšanos novērots, ka visgrūtāk ir tām ģimenēm un bērniem, kam jau iepriekš bija sarežģījumi. Vecāki ir izmisuši, tiem nav ceļveža, kā rīkoties, skolai ir problēmas atbalsta sniegšanā vecākiem, nav sakārtots, kā vecāks var atbalstīt savu grūtībās nonākušo bērnu; Mammāmundētiem.lv sadarbībā ar LIZDA izveidoja atbalsta rīku ģimenēm, apzinot pēdējo kursu studentus – topošos pedagogus, kas būtu gatavi būt personīgie asistenti skolēniem. Šo sarakstu var papildināt un motivēt studentus ar prakses punktiem vai tml.
- 9) **D.Eiduka** norāda, ka papildus pieminētajam monetārajam atbalstam ir daudz svarīgi pakalpojumi, piemēram pirmskola. Ģimenēm pieaug sociālais slogs, ģimenei dubulta slodze – ekonomiskā un bērnu skološana.
- 10) **E.Treija** norāda, ka jautājums par bērnodārziem ir akūts. Vecāki līdz šim ir ņēmuši atvaļinājumus, slimības lapas, bezalgas atvaļinājumus, jo vienlaikus strādāt un pieskatīt bērnus ir nereāli un rezultātā rodas bērnu traumas;
- 11) **I.Parādnieks** norāda, ka attiecībā uz grozījumiem maternitātes un slimības apdrošināšanā nedrīkst būt tā, ka krīzes pabalsta periods nākotnē ietekmē citu pabalstu, piemēram, vecāku pabalstu

aprēķināšanu. **J.Muižniece** informē, ka būs attiecīgi grozījumi, lai tāda situācija nebūtu, šo periodu no aprēķina izslēgs.

DLC nolemj:

1.1. steidzamības kārtībā risināt jautājumu par informācijas novadīšanu līdz mērķa grupai;

2. PRIORITĀRIE ATBALSTA INSTRUMENTI IZEJAI NO KRĪZES UN ATGRIEŽOTIES “NORMĀLĀ” DZĪVĒ

(I.Parādnieks, D.Eiduka, J.Muižniece, L.Muceniks, N.Jirgensone, E.Trejja, D.Eiduka)

I.Parādnieks aicina izteikties par prioritāri būtiskākajām lietām, izejot no krīzes.

Galvenās tēzes:

- 1) **D.Eiduka** norāda, ka sociālajā sistēmā jāveido skaidras vadlīnijas, kā rīkoties Sociālajiem dienestiem, VSAC un krīzes centriem par rīcību, kad no ģimenes jāizolē bērns, jo vecāki inficējušies ar COVID-19. Nebija skaidrības, vienotas pieejamas šādām situācijām. Neieciešams sadarbībā ar VM diskutēt par rīcības algoritmu šādās situācijās.
- 2) Šajā situācijā sociālais darbs mainās, mainās izmantojamie instrumenti. Nav iespējams konsultēt klātienē, nav gadījumu vadīšanas kā līdz šim, tāpēc NVO saskata, ka jāapmāca sociālie darbinieki par attālināti lietojamajiem darba instrumentiem - kā komunicēt telefoniski, diagnosticēt.
- 3) veselības aprūpes pakalpojumu nepieejamības apstākļos izkrīt rehabilitācija, kā rezultātā pacienti regresē, un šeit jādomā, kā ar tiem mērķtiecīgi strādāt.
- 4) **J.Muižniece** – šī nav parasta krīze, šis ir saistīts ar cilvēku drošību, arī pats sociālais darbinieks pakļauts veselības apdraudējumam. Papildus Sociālajiem dienestiem jau nokomunicētajam, LM mājas lapā ir vadlīnijas darbam COVID-19 apstākļos, tostarp rīcības algoritmi dažādās situācijās.
- 5) **L.Muceniks** norāda, ka vairums ģimeņu ir pateicīgas par atbalstu un pretimnākšanu. Ir grūti, bet cenšamies tikt galā, grūti savietot privāto un darba dzīvi, vienlaikus skolot bērnus. Šī krīze dod iespēju novērtēt vecāku veikto darbu mājās. Gadījumos, kad abi vecāki strādā un ģimenē ir vairāki bērni-skolnieki, vajadzētu apsvērt iespēju atbrīvot vienu no vecākiem no pamatdarba, par to attiecīgi kompensējot, tādējādi mazinot spriedzi mājās. Daudzi uztraucas, ka pēc ārkārtas stāvokļa beigām atbalsts beigsies, lai gan krīze turpināsies, cilvēki zaudējuši darbu, un atbalsts būtu nenovērtējams. Daudzi norāda uz atceltajiem atvieglojumiem sabiedriskajā transportā, lai gan interešu izglītība tiek atsākta un bērni jāvadā. Papildus ģimenes norādījušas uz atsevišķiem Sociālajiem dienestiem, kas atbalsta sniegšanai piegājuši ļoti formāli, noraidot pieprasījumus. Šeit ģimeņu biedrības var darboties kā starpnieks ģimenes interešu aizstāvībai.
- 6) **I.Parādnieks** izsaka viedokli ieviest pēc ārkārtas stāvokļa beigām vienreizēju piemaksu pie ĢVP, nosacītu stabilitātes piemaksu, piemēram, 50 EUR par vienu bērnu, 100 EUR par diviem bērniem, 3 bērniem – 300 EUR, kas kopā izmaksātu 15 miljonus EUR.
- 7) **N.Jirgensone** norāda, ka šobrīd ģimenes pieskata, skolo, ģērbj, ēdina. Varbūt var piedāvāt kādus ikdienu atvieglojošus pakalpojumus, piemēram, veļas mazgāšanu, kas sniegtu vecākiem nelielu atelpu no ikdienas darbiem.
- 8) **E.Trejja** uzsver nepieciešamību atjaunot publiskos pakalpojumus, jo nekāda finansiāla kompensācija to nespēj nosegt to trūkumu. Interešu izglītība, vasaras nometnes bērniem – jāvērtē iespējas tos atjaunot.
- 9) **D.Eiduka** norāda, ka jābūt kombinētai pieejai, jo dažkārt ģimenēm nav kapacitātes, resursu, nav pieredzes noteiktu pienākumu veikšanā. Jārunā par pakalpojumu paketi, un ja vecāki spēj to nodrošināt, tad par nosacītu “vecāka algu”, jo veltoties bērniem, vecāks pats nevar pilnvērtīgi strādāt;

- 10) **S.Salaka** norāda, ka vajadzīga kombinēta pakete, vērtīgi būtu pārrunāt ar komunālo pakalpojumu kompānijām par to iespējām balstīt ģimenes. Jāpievērš nopietna uzmanība bērnu izglītībai, jo ne visi vecāki spēj būt vienlīdz labi pedagogi saviem bērniem;
- 11) **I.Akmentiņa-Smildziņa** norāda, ka vērtīgi būtu idejas apkopot un apskatīt detalizētāk, jo iespējams jau kaut kas tiek darīts. Attiecībā par PII, sporta laukumiem un nometnēm – jāieklausās infektologos un nevajadzētu steigties. Jānorāda, ka ne visām ģimenēm ir pietiekami daudz līdzekļu, lai varētu atļauties vasaras nometnes. Vajadzētu akcentēt izglītošanu un informēšanu, piemēram, šobrīd joprojām ir pulcēšanās ierobežojumi, bet daudzi pusaudži pulcējas, kas ir labi viņu emocionālajai veselībai, taču vajadzētu uzrunājošu informāciju kā droši pulcēties, t.i., nedzert no vienas ūdens pudeles/krūzes, nebučoties satiekoties utt. Tāpat vērojams informācijas trūkums par to, kāpēc jāmaksā nodokļi un kā to izlietojums sadalās, jo neapšaubāmi šobrīd nodokļu nemaksātāji ir vissliktākajā situācijā. Aicinātu atbalstu attiecināt ne tikai uz trūcīgajiem, maznodrošinātajiem un daudz bērnu ģimenēm, bet arī uz daudzajām viena vecāka ģimenēm, kuras arī skar krīze. Papildus apmaksāts atvaļinājums, piemēram, papildus 14 dienas, būtu reāls, taustāms atbalsts, ko vecāki novērtētu.
- 12) **I.Parādnieks** norāda, ka priekšlikums par pagarinātu atvaļinājumu ir racionāls, jo ja cilvēkam bijusi liela slodze, spriedze, papildus atvaļinājums palīdz novērst izdegšanu un tas ir vajadzīgs.

DLC konstatē:

2.1. Ģimeņu organizācijas un speciālisti uzsver nepieciešamību pēc:

- visa veida informācijas sasniedzamības;
- pakalpojumu atjaunošanas, ievērojot visus drošības nosacījumus;
- valsts un pašvaldību sniegto pakalpojumu kompensācija vecākiem, piemēram, par attālināto mācīšanu;
- psichoemocionālā labklājība – ko NVO uzskata par nepieciešamu no valsts, lai to veicinātu ne tikai lekciju, bet arī izklaidējoši izglītojošā veidā;
- atbalsta pasākumi, izejot no ārkārtas situācijas, pabalsti – jāvērtē bērna uzturēšanas izdevumi;
- ģimenes stabilitātes piemaksa – jādiskutē par principu, apmēru.
- Papildu apmaksāts atvaļinājums ģimenēm ar bērniem.

3. NVO INICIATĪVU FINANSĒJUMS

(xx)

I.Parādnieks informē, ka SIF ir finansējums ģimeņu NVO atbalstam, to organizētajiem pasākumiem, un cerams, ka jūnija sākumā būs pieejami papildus 80 000 EUR programma NVO, kas strādā ģimeņu atbalsta jomā, pamatdarbības nodrošināšanai. Sekretariāts ar to strādā, informēsim vēlāk;

Sēdi slēdz plkst. 17.00

Sadarbības platformas “Demogrāfisko lietu centrs” vadītājs

I. Parādnieks

Sagatavoja:
D. Valte-Rancāne, 67082975
dace.valte@pkc.mk.gov.lv